

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Grön integration på landsbygden

Slutrapport 2007-2009

Projektnummer:
Dnr 2007- 1118
Dnr RUN 611- 0394-07

Projektledare: Integrationsmentor Marianne Barrljung
Direkt: 0521-72 55 45
Mobil: 0708-40 45 14
marianne.barrljung@hush.se
www.hush.se/vast, Klicka på Landsbygd

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
FÖRORD	5
1. INLEDNING	6
2. BAKGRUND	7
Regeringens betänkande ”Mångfald som möjlighet”	7
Generationsskiften	7
Nya produkter och tjänster	8
3. PILOTPROJEKTETS SYFTE OCH MÅLGRUPPER	9
4. PROJEKTETS MÅL	9
5. GENOMFÖRANDE OCH TIDSPLAN	10
Aktiviteter	10
Inspirationsmöten - Fler invandrare till landsbygden	10
Utbildningsprogram – invandrarguider	11
Utrikesföddas kompetens och delaktighet	11
Företagare – nätverksbyggande	11
Mötesplatser	12
6. SPRIDNING AV PROJEKTETS RESULTAT	14
Media	14
Delregional konferens i Vänersborg	14
Nationell inspirationskonferens - Mångfald som möjlighet.	14
Jordbruksverkets konferens - Kreativ landsbygd	15
Spridningskonferens Grön integration på landsbygden	15
Inspirationskonferens i Skaraborg	15
Nationell temagrupp ”Integration”	15
7. FINANSIERING OCH MÖJLIGGÖRARE	16
Länsstyrelsen Västra Götaland	16
Västra Götalandsregionen	16
Naturbruksgymnasierna	17
SLU (Sveriges Lantbruksuniversitet)	17
Hushållningssällskapen	17
8. PROJEKTETS ARBETSSÄTT	18
Organisation	18
9. METODER	19
10. RESULTAT	21
Invandrarguider	21

Utrikesföddas kompetens	21
Företagare som praktikvärdar	22
Nätverksbyggande	22
Mötesplatser	22
Aktörer och samarbetspartners – nya samarbetsarenor	22
Utveckling av mötesplatser	24
Grön integration – från jord till bord	24
Förstudie: Att utveckla får- lamm och getbeståndet i Dalsland	24
Praktikvärdar – grön integration	24
Affärsskapande seminarier	25
Invandrarguiderna	25
Kompetensförsörjning och validering – av agronomer och hortonomer	25
Konferens	25
Interreg Östfold/Fyrbodalen	25
Utvecklingsarbete i Göteborgsregionen	25
Tillgång till mark att odla på	25
Mätbara resultat och indikatorer	26
11. DISKUSSION, SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER	27
Hur når man utrikesfödda?	27
Finansiell kris – ökat entreprenörskap på landsbygden?	27
Flera företag behövs på landsbygden startade av utrikesfödda	27
Tre generella skäl för utrikesfödda att starta företag	28
Hur reagerar vi på dem som avviker?	28
Val av bostadsort - kärnfamiljens inflytande	28
Svårigheter och utvecklingsmöjligheter	29
Egna eller andras val	30
Kunskap och vilja till förändring?	31
12. FRAMTIDEN	32
BILAGOR	33
a. Vägen in i Sverige anno 2009 b. Reflektioner från Magnus Ljung på SLU	33

Förord

Att arbeta för att fler utrikesfödda får arbete och bostad på landsbygden handlar inte om integration utan om internationalisering. Västerländsk och österländsk kultur kan smältas samman och nya koder kan skapas. Internationalisering på landsbygden är en näringslivsfråga, inte en integrationsfråga och ska drivas utifrån den aspekten. Den kompetens utrikesfödda har med sig från sina hemländer bör komma även landsbygden tillgodo, inte bara staden, i syfte att åstadkomma en långsiktig och hållbar samhällsutveckling där ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet beaktas.

Landsbygden behöver därför, för sin egen skull, ta tillvara den kompetens som utrikesfödda besitter, samtidigt som landsbygden också är en viktig utvecklingsarena för de utrikesfödda själva.

Det finns ett antal hinder att övervinna. I landsbygdens egna nätverk finns ingen kanal för att anställa personer med utrikes härkomst, de saknar i praktiken tillträde till landsbygdens arbetsmarknad. Barn med föräldrar av utrikes härkomst hittar inte heller till naturbruksgymnasierna. Parallellt finns det problem med boendesegregation i städer där huvuddelen av utrikesfödda väljer att bosätta sig. Den offentliga sektorn har vidare ett stort ansvar genom att förfoga över kommunala och statliga resurser. En framgångsfaktor är ett utvecklat samarbete mellan näringsliv, offentlig och ideell sektor redan under asylprocessen.

Vår uppfattning är att det är möjligt att dra fördel av den finansiella oro som finns i samhället. Landsbygden och utrikesfödda kan - med tillgång till rätta verktyg, kunskaper, reducering av strukturella hinder, fantasirikedom hos beslutsfattare och anpassning av resurser - initiera nya verksamheter inom ett antal områden som närodlat, får och getter, hantverk, småskalig livsmedelsförädling, småskalig turism, trädgård etc.

Vi ser med spänning på framtida förändringsförslag och det är vår förhoppning att dessa skall ge positiva effekter på landsbygden och i dess näringsliv.

Allt detta är möjligt med ökad fokus på individens egen kraft och engagemang. Pilotprojektet ”Grön integration – på landsbygden” har varit ett av dessa förändrings- och initieringsverktyg.

Tack till alla som deltagit och medverkat i processen!

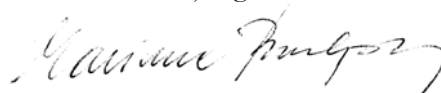
Vänersborg den 24 september 2009

Bo Carlsson

Ordförande i Styrgruppen

Marianne Barrljung

Projektledare

1. Inledning

Rapporten vill på olika sätt åskådliggöra de erfarenheter och kunskaper som vi fått under projektperioden. Vi är väl medvetna om att en del påståenden är generella och andra aspekter skulle kunna eller borde tillföras. Men vi har gjort våra val med förhoppning om att inspirera flera att driva på mångfaldsprocessen på landsbygden.

Kombinationen integration och landsbygd är ett relativt okänt utvecklingsområde, här finns nya erfarenheter och kunskaper att förvärva. Området är känsligt och värdeladdat. Vilket innebär att man ständigt måste överväga, fundera, ta reda på, för att agera på bästa sätt. Det finns även tillfällen då olika kulturella bakgrunder kan vara konkreta hinder. En del människor anser att integration är att lära utrikesfödda hur det skall vara. Glädjande nog har majoritetsbefolkningen uppfattningen att utrikesföddas kunskaper bör tas tillvara för att generera tillväxt.

Under projektarbetet har dialoger startat och intressenter har kommit till efter hand, inte bara inom vårt län utan från hela Sverige och även i Norge. Vi kommer att fortsätta att förmedla den kunskap och de erfarenheter vi fått genom projektet.

Nu i slutfasen pågår en dialog i hela regionen om samarbete om viktiga frågor som kan drivas tillsammans för att påskynda den gröna integrationen, varav markfrågor är en av dessa.

- ✓ Utrikesfödda har blivit synliga på landsbygden.
- ✓ Intresset för landsbygd i kombination med integration har utvecklats och finns på dagordningen.
- ✓ Hushållningssällskapets personal har i likhet med Nuntorpsskolans personal ökat sitt intresse och engagemang i mångfaldsfrågor.
- ✓ Invandrarguider finns runt om i Fyrbodal i sammanhang som politiker, ungdomsledare, företagare, tjänstemän, etc.
- ✓ Nationella kunskapsutbyten har skett och pilotprojektet har fungerat som inspiration för andra aktörer.
- ✓ Flerstegsaktiviteter genom att nya utbildningsinsatser har skett efter kontakter i projektet. Ex vis så har flera kommuner gått samman, kurser för utrikesfödda har genomförts på Dingleskolan.

Vi ser det som synnerligen angeläget att de samarbetsarenor som har byggts skall fortsätta att utvecklas.

2. Bakgrund

Mer än 1,1 miljoner människor av Sveriges befolkning är födda i ett annat land. Det motsvarar ungefär var åttonde person. De yngre generationerna består av en större andel utrikesfödda, var sjätte person i arbetsför ålder (20–64 år) är idag född utomlands. Särskilt anmärkningsvärt är att genomsnittsåldern på invandrare, oberoende av födelse-landsgrupper, ligger runt 30 år, andelen äldre invandrare är däremot mycket låg. Denna fördelning är mycket intressant för landsbygden där genomsnittsåldern är mycket hög.

2006 var cirka 72 000 (1,7 %) av yrkesverksamma sysselsatta¹ inom de gröna näringarna. Med de gröna näringarna avses jordbruk, skogsbruk, trädgårdsbruk och nära relaterade verksamheter. Företagandet inom de gröna näringarna är till antalet landets i särklass största småföretagargrupp med cirka 90 000 företag². Enligt LRF finns det 63 olika näringsverksamheter inom den gröna sektorn varav en del är utvecklingsbara.

Av sysselsatta är endast 0,6 % bland utrikesfödda verksamma inom de gröna näringarna att jämföra med andelen födda i Sverige som omfattar 1,9 %.

Andelen företagare som är utrikesfödda är generellt sett högre än övriga befolkningen, men andelen utrikesfödda företagare inom de gröna näringarna och i landsbygdens övriga näringsliv är lågt.

Regeringens betänkande ”Mångfald som möjlighet”

Den 13 september 2007 initierade regeringen och jordbruksministern en utredning om ”Integration i de gröna näringarna och landsbygdens övriga näringsliv” (dir. 2007:131). Uppdraget avsåg att undersöka och lämna förslag på hur utrikesfödda personers kompetens bättre ska kunna tas till vara. Utredningen resulterade i betänkandet ”Mångfald som möjlighet” med förslag på åtgärder. Betänkandet presenterades i Göteborg juni 2008, utan något större pressuppbåd. Utredningen har inte väckt något större intresse. Det hade varit en fördel om flera hade läst utredningen eftersom det ger en mycket god förståelse för integration inom de gröna näringarna.

”Klimatet i Norra Irak, Iran och Sverige har många likheter”

Generationsskiften

2005 fanns i Västra Götalands län³ 1 909 jordbruksföretagare mellan 60 – 64 år, samt 3 207 som var över 65 år. Detta innebär att många av dessa står inför generationsskifte inom kort. En del av dessa företag är inte aktiva företag utan är snarare ett boende med viss tillgång till mark s.k. bostadsföretag.

En del företag kommer att läggas ner eftersom det saknas personer som vill ta över. Därför är nätverksarbetet mellan svensk och utrikesfödda viktigt, för att ta tillvara den kompetens som utrikesfödda besitter, som möjliga och presumtiva företagare.

Finansieringen kan vara en av flera svårigheter men som i vissa fall kan lösas, via släkt och vänner, via landsbygdsprogrammet, ALMI, banker, kreditgarantiföreningar etc.

¹ SCB:s sysselsättningsregister 2006

² LRF:s rapport: De gröna näringarnas affärer på gårdsnivå 2009

³ Jordbruksverkets statistikdatabas 2005

Nya produkter och tjänster

Ett område där utrikesföddas kunskap kan användas och utvecklas är inom livsmedelsproduktion, våra matvanor har alltmer globaliserats. Det finns en större efterfrågan på lokalproducerade grönsaker, rotfrukter och bär än vad som kan levereras.

Här kan kunskapen användas för att svara upp mot nya vanor och producera nya produkter. Utrikesfödda använder andra råvaror i matlagningen än vad svensken gör. Många av dessa grödor importeras. En del av dessa kan odlas i Sverige om vi har kunskap om grödorna och insikt om vilka volymer som marknaden efterfrågar.

Generellt inom de gröna näringarna finns det en uppenbar potential att skapa *nya* jobb på landsbygden. Detta gäller inom trädgård, getter, får, energi turism, service och småskalig tillverkning/förädling och där ny kultur- och språkkompetens kan vara av stort värde.

”När jag äntligen kom till ett lantbruk i Sverige var likheterna påfallande likt med ett lantbruk i Somalia. Här fanns flugor, man använde gummskor, ost och mjölk fanns på bordet.”

- Agronom från Somalia

Invånarantalet i samhällen, som traditionellt varit beroende av arbetstillfällen inom primärproduktionen kommer att fortsätta minska, om man inte hittar nya varor eller tjänster att leverera till en närbelägen stad eller till ett annat land.

Det troliga utfallet är att merparten av utrikesfödda kommer att fortsätta att söka sig till de större tätorterna. Men landsbygdsföretagare kan skapa nya jobb och ha möjlighet att attrahera personer med utländsk bakgrund. Det kommer inte att röra sig om så många i absoluta tal, men en liten förändring av invandrarnas val av hemort har en betydande inverkan på landsbygdsamhällets demografi.

Genom att odla i staden eller på tätortsnära landsbygd kan detta vara det som behövs för att man skall komma närmare landsbygden. I många fall fungerar en odlingsyta, en kolonilott, som en mötesplats för människor med olika erfarenheter och kunskaper. En mötesplats där alla kan vara delaktiga.

3. Pilotprojektets syfte och målgrupper

- Att lägga grunden till en plattform för samverkan mellan kommuner, ideella organisationer och näringsliv i syfte att göra landsbygden attraktiv, bl. a för den invandrande befolkningen.
- Att skapa bättre möjligheter för invandrare att bosätta sig och livnära sig på landsbygden.
- Att ta tillvara den kompetens som invandrare har inom den areella sektorn

Målgrupper:

- Etablerade landsbygdsföretagare i Fyrbodalen och Göteborgsregionen.
- Landsbygdsbor som aktivt verkar för att utveckla en mångkulturell landsbygd.
- Entreprenörer, med svensk och utländsk bakgrund, som vill starta och driva nya företag på landsbygden.
- Invandrare med kunskap om lantbruk och landsbygdsföretagande och som vill arbeta på landsbygden.
- Aktörer (politiker, ämbetsmän, rådgivare, organisationsföreträdare) som verkar för utveckling och stärkande av ett mångkulturellt landsbygdsföretagande.

4. Projektets mål

- I fyra kommuner pröva modeller för samverkan mellan kommuner, myndigheter, ideell sektor och näringsliv, som bygger på att öka den etniska mångfalden och utveckla den interkulturella kompetensen.
- Samarbetsmodeller ska utvecklas, nätverk byggas, mötesplatser skapas och arbetsformer utvecklas som underlättar möten mellan invandrare och företagare på landsbygden.
- Projektets intentioner och resultat ska kontinuerligt spridas till övriga kommuner i området.

5. Genomförande och tidsplan

Aktiviteter

Grunden för integration är en bra kommunikation. För att uppnå interkulturell kommunikation krävs både kunskap och förståelse kring likheter och olikheter i vårt sätt att prata och kommunicera.

Språket är en viktig kulturbärare. Komplexiteten i situationer där interkulturell kommunikation förekommer är stor och det finns en uppenbar risk för missförstånd. Vad läggs för innebörd i det som sägs? Hur uttrycker vi det vi vill förmedla? Vad är självklart för oss men inte för andra? Vad finns det för värderingar i det som sägs? Vem och vilken funktion har personen du möter? Vid ett studiebesök på Nuntorpsskolan hälsade rektor välkommen och informerade om skolans verksamhet. Effekten lät inte vänta på sig. Studiebesöket var jättebra i alla avseende, men det som framhölls var att rektorn hade medverkat.

För en effektiv och lyckad interkulturell kommunikation behöver man ha förståelse för icke-verbala språk som t ex ansiktsuttryck, huvudrörelser och handrörelser. Det finns också skillnader i våra symboler, rums och tidsbeteenden, beröringsbeteenden och icke-kommunikation som påverkar hur vi kan få till lyckade möten med lyckad kommunikation.

Vårt sätt att hälsa i Sverige genom att ta i hand är en viktig symbolhandling, inte minst för att visa att vi är överens. Vi har därför svårt att förstå att det för andra kan upplevas som en sexuell invit. Här har vi alla mycket att lära och förstå. Pilotprojektet har ökat insikten att ingen tar illa upp när frågor ställs om saker man inte förstår eller som upplevs avvikande.

Inspirationsmöten - Fler invandrare till landsbygden

Fyra möten varav tre inspirationsmöten och en workshop genomfördes med personer som var intresserade och engagerade från ideell, privat och offentlig sektor.

Vi valde att genomföra dessa på olika platser i Fyrbodalen. De fyra mötena blev olika till sin karaktär. Inspirationsmötena följdes upp av en workshop tillsammans med regeringens utredare Matz Hammarström.

- 30 oktober i Ekesbro, Frändefors med kompetensnätverket
- 6 november i Dingleskolan, här medverkade professor Peter Lundqvist SLU.
- 20 november i Åmål, regeringens utredare Matz Hammarström medverkade.
- 21 november i Vänersborg genomfördes en workshop med fokus på hur man som utrikesfödd kan bli en resurs för landsbygden.

Resultatet och erfarenheterna blev en bra bas och grogrund för det fortsatta arbetet, samt gav underlag till utbildningarna för invandrarguiderna.

Utbildningsprogram – invandrarguider

Målsättningen har varit att utbilda ett antal invandrarguider för att stimulera integrationsarbetet. På utbildningarna deltog människor med olika erfarenheter och ursprung. Utbildningsprogrammet arbetade med nedanstående teman för att skapa en bas och helhetsbild över såväl nuläge som den utvecklingspotential som utrikesfödda utgör.

- Så här fungerar invandringen idag- hela vägen från asylsökande till och med introduktionen.
- Kunskap om koder - en trygg arbetsplats och skola.
- Religionen som möjlighet eller som problem. Mat ur religiöst perspektiv.
- Målsättningar och erfarenheter under utbildningen, samt individuella planer för framtida integrationsarbetet.

Totalt har 35 personer deltagit vid ett eller flera tillfällen.

Utbildningarna har ökat kunskapen hos deltagarna, inspirerat och man har knutit nya kontakter, byggt nätverk, samt fått insikter om likheter och olikheter hos personer med olika bakgrund. Deltagarna har genomgående varit engagerade personer som vill medverka till en näringslivsutveckling med kombinationen utrikesfödda och landsbygd.

Utrikesföddas kompetens och delaktighet

Mark- och växtagronom Sanna Radhi har mellan april 2008 till oktober 2008 haft arbetsplatsförlagd praktik och utbildning på Hushållningssällskapet. Detta för att få aktuella kunskaper, eftersom hennes agronomutbildning från Basra i Irak var 8 år gammal. Sanna fick under praktiken ta del av olika aktiviteter och kunskaper i rådgivningsverksamhet, projektledning etc. Genom Sannas medverkan men även genom kommunernas introduktionsenheter har utrikesfödda blivit involverade och deltagit vid olika tillfällen. Något som har ökat medvetenheten och stärkt dialogen mellan olika världar. Målet var att Sanna skulle driva utvecklingsarbete för utrikesfödda med koppling till kunskapsförmedling, småskalig livsmedelsproduktion genom odling ev. i ett odlingskooperativ. Detta blev verklighet genom att Sanna under senhösten – vintern 2008- 2009 medverkade i ” Utbildning för invandrare i jordbruk och trädgårdsskötsel.”

”Tänk om jag hade fått en lott till landsbygden direkt när jag kom till Sverige, nu fick jag vara undersköterska istället. Då hade jag sparat 8 år.”

-Agronom

Företagare – nätverksbyggande

Ofta framförs synpunkten att landsbygden är konservativ, men en nyligen genomförd attitydundersökning visar att företagarna inom den gröna sektorn överlag är mera positiva till invandrare än allmänheten är.⁴ Landsbygdens befolkning är rationell i sitt sätt att resonera. Möten mellan utrikesfödda och landsbygdsföretagaren innebär att det händer något i mötet. När man möter en kunnig person, som är bra på att arbeta går det lätt att bli accepterad. Därför är det angeläget att skapa möten, där utrikesfödda genom kontakter kan få referenser på att vara en bra person, att jobba, att passa tider etc.

⁴ Demoskops enkätundersökning 2008

Det arrangeras årligen många aktiviteter där målgruppen är lantbrukare och andra landsbygdsföretagare. Vid dessa tillfällen saknas i allmänhet utrikesfödda.

Vi har därför bjudit in utrikesfödda att delta för att skapa möten mellan lantbrukare / landsbygdsföretagare och att synliggöra allas resurser vid följande tillfällen.

- Jordbrukardag på Logården för att etablera relationer, finna praktikvärdar och företagare som var intresserade av en dialog.
- Inför Nuntorpsdagarna arrangerades en studieresa med deltagare från Kronogården. Sanna Radhi sammanställde inbjudan på arabiska vilket innebar att ett tjugotal arabisktalande i olika åldrar deltog. Bygdens lantbrukare, företagare, Vuxenskolan, Nuntorpsskolan samt Hushållningssällskapet fanns på plats för dialog.
- Invigning av kulturresevatet Åsnebyn. Genom innovativa lösningar lyckades vi - trots att mötet inföll en söndag, lösa transportfrågan. Flera utrikesfödda etablerade nya kontakter med företagare.
- Studieresa till och information om Nuntorpsskolans verksamhet inklusive dess gymnasiesärskola av boende på Kronogården.
- Arbetsmöte tillsammans med företagare och organisationer för att utveckla verksamhet kring får och getter i samverkan med utrikesfödda.
- Utrikesföddas kompetens har varit en resurs på utbildningsdagar, nätverksmöten och i styrgruppen.
- Gruppen har deltagit vid rådgivningsmöten för odlare av grönsaker och rotfrukter i samarbete med "Marknad söker odlare".
- Besökt företagare på landsbygden samt praktiserat hos företagare.

73 % av dem som anställs av landsbygdsföretagare anställs genom kontakter och via företagarens egna nätverk.⁵ Eftersom utrikesfödda inte ingår i dessa nätverk kommer de inte i fråga som arbetstagare. Genom pilotprojektet har de båda världarna "landsbygd och utrikesfödda" mötts på, för landsbygden kända mötesplatser, men för utrikesfödda på okända.

Mötesplatser

Varför skapa mötesplatser?

Utrikesfödda och svenskar har få tillfällen att mötas. Delvis beroende på att det bor få utrikesfödda på landsbygden. Många svenskar möter aldrig utrikesfödda i sin vardag. För att få ett gott liv behöver man ha tillgång till nätverk, nära vänner och en familj som berör. Många utrikesfödda har inte tillgång till nätverk, till nycklarna in i samhället för att bli delaktiga, för att få jobb, få språkinläring etc. En svensk mentor, vän eller kontaktperson skulle kunna vara ingången, men utan möten mellan människor händer inte något.

Asylsökande är placerade i en kommun utan någon förankring i bygden eftersom Migrationsverkets personal finns på annan ort. I Dals Eds kommun har hela samhället ställt sig bakom en mötesplats i samverkan med Grön integration – här ingår trepartnerskapet. Så här har vi arbetat:

- Grön integration och integrationssamordnare i kommunen diskuterar metod för att utveckla en mötesplats.

⁵ Demoskop enkätundersökning 2008

- Kontakt med lokala föreningar som Röda korset, Rädda barnen, svenska kyrkan, näringslivet, m.fl. som vill vara delaktiga i mötesplatsarbetet.
- Kontakt med kommunen om kostnadsfria tillgängliga lokaler.
- Möte och dialoger om syfte med mötesplats för ALLA för att känna av om det finns lokala resurser som har förtroende i bygden.
- Stormöte för alla innevånare i Dals-Eds kommun för att diskutera behov av en mötesplats, förslag på lösningar och delaktighet. Till stormötet i Ed kom det cirka 40 personer och som visade stort intresse för att vara delaktiga i mötesplatsen. Ett antal personer gav förslag på vad var och en konkret kunde bidra med. Kyrkan ställde en neutral lokal till förfogande. Det beslöts om att genomföra ett första möte på mötesplatsen.
- Beslut om arbetsgrupp och om att alla har ett ansvar för genomförandet.
- Mötesplatsen har varit öppen varje torsdag under 2009 med gott resultat.
- En arbetsgrupp kommer under hösten att ansöka om LEADER - medel för att utveckla mötesplatsen och dess verksamhet.

Dessutom pågår initiativ i flera kommuner :

- I Tanums kommun startar en mötesplats upp tillsammans med Röda Korset.
- Bengtsfors kommun försöker finna en bra arbetsmodell för mötesplats
- Hushållningsgillet Stångenäset i Lysekils kommun arbetar med att förankra tanken på en interkulturell mötesplats.

6. Spridning av projektets resultat

Media

Massmedia har varit positiva till vårt arbete. Medias positiva stöd har spelat stor roll för attityden och intresset för projektet. Vi har kommunicerat på olika sätt för att sprida information om projektet.

- En journalist från Dalslänningen har deltagit vid flera utbildningstillfällen dels på uppdrag från sin arbetsgivare men även genom eget engagemang.
- Lokalradion har haft inslag vid ett flertal tillfällen bl. från avslutningsutbildningen.
- Artiklar i tidningen Lands nationella del.
- Artiklar i Hushållningssällskapet tidning och Länsstyrelsens Jordbiten.
- Medverkan i TV 4.
- Landsbygdsnyhetsbrevet.
- Information via hemsidan.
- Persolog information och mailspridning.
- Hushållningssällskapets årsmöte m.m.
- Inbjudningar och information via post och via E-mail
- Totalt har direktinformation om Grön integration nått över 800 personer, troligen flera

Delregional konferens i Vänersborg

Konferensen syftade till att skapa en samarbetsarena och för en ökad kommunikation mellan olika aktörer inom Fyrbodalen. Ordförande i styrgruppen Bo Carlsson, Vänersborgs kommun hälsade välkommen och på den resurs som invandrare utgör. Landshövding Lars Bäckström var invigningstalare där han bl. menade att ” från samma dike kan man se både ”dy och stjärnhimmel” för att utrikesfödda skall bli delaktiga i samhället och även bli en viktig kugge för landsbygdens näringsliv.

På konferensen fick vi ta del av framgångsrik verksamhet i Västerbottens län genom integrationsdirektören Lars-Göran Brandt. Västerbottens inland har genom satsningar på utrikesfödda fått en befolkningstillväxt.

Sammanfattningen av konferensen var att det krävs ett större engagemang när det gäller att utrikesfödda skall bli delaktiga i samhället och ta tillvara individens intressen och kompetens. Endast ett fåtal kommunrepresentanter deltog.

Nationell inspirationskonferens - Mångfald som möjlighet.

Hushållningssällskapens Förbund genomförde konferensen ” Mångfald som möjlighet” i Skövde. Bakgrunden var att regeringens utredare skulle informera om innehållet i betänkandet. Pilotprojektet Grön integration fick tillfälle att sprida kunskap om verksamheten.

Deltagarna kom från Skåne i söder till Norrbotten i norr. Det framstod tydligt att det var två skilda världar som möttes. En del av deltagarna hade god kunskap och stor erfarenhet av landsbygd och landsbygdsutveckling, andra hade goda kunskaper om integration, introduktion och asylprocessen. Deltagarna såg det som angeläget att ytterligare en konferens anordnas inom ett år, inte för att sprida kunskap utan för att följa upp det som hänt och byta erfarenheter med varandra.

Genom konferensen fick vi i Västsverige ett breddat nätverk och presumtiva samarbetspartners, ett nationellt nätverk.⁶

Jordbruksverkets konferens - Kreativ landsbygd

VD Maroun Aorun, ALMI och IFS (Internationella företagarföreningen) genomförde tillsammans med projektledaren två seminarier under rubriken ”Mångfald som möjlighet” vars syfte var att använda potentialen som finns hos arbetskraften med annan etnisk bakgrund. Deltagarna kom från hela Sverige.

Spridningskonferens Grön integration på landsbygden

En regional konferens arrangerades för att lyfta fram goda exempel och erfarenheter från ”Stadsjord”, ”Mötesplats- Dals Ed”, ”JOBÖ. – från jord till bord”, forskning om mötesplatser på landsbygden samt Naturbruksgymnasiernas syn på utrikesfödda. Konferensen uppskattades vilket framgick av utvärderingen.

På konferensen bildades en spontan arbetsgrupp i vilken trepartnerskapet är representerat. Denna arbetsgrupp avser att försöka driva och finna samarbetsmöjligheter i regionen. En av frågorna var att hitta tillgängliga marker för odling. Arbetsgruppen är en bra bas för att nå ut med information till utrikesfödda, landsbygden och handläggare på socialförvaltningar, introduktionsenheter m.fl.

Inspirationskonferens i Skaraborg

En inspirationskonferens arrangerades under temat ”Grön integration” med Skara kommun och Coompanion som arrangörer. Avsikten med konferensen var att försöka finna en modell för samverkan. De två projekten Stadsjord och Grön integration utgjorde basen för dagen och för de fortsatta diskussionerna.

Nationell temagrupp ”Integration”

En nationell temagrupp har bildats för att medverka till att utrikesföddas kompetens tas tillvara på landsbygden. Det innebär att samtliga deltagare i temagruppen har legitimitet att driva integrationsfrågorna i olika sammanhang.

En av ambitionerna är att skapa en faktabas om grön integration, framgångsrika verksamheter, kontakter, rapporter, statistik etc., för att öka kompetensen och ta tillvara erfarenheten. Information kommer att finnas på www.landsbygdsnätverket.se. Projektledaren ingår i temagruppen.

Kommunerna inom Fyrbodal har inbjudits till aktiviteter och erbjudits möjlighet till informationer om pilotprojektet.

⁶ Mångfald som möjlighet, sammanfattning av konferensen 2008

7. Finansiering och möjliggörare

Alla finansieringsbeslut var klara under februari 2008. EU-s landsbygdprogram är huvudfinansiär tillsammans med Västra Götalands Regionen, Vänerborgs kommun, Studieförbundet Vuxenskolan, Migrationsverket samt med arbetsinsatser från Tanums, Dals-Ed och Melleruds kommun.

Tyvärr visade det sig att Migrationsverket inte kunde uppfylla sin del av finansieringen, 235 000 kronor beroende på det regelverk som omgärdar asylsökande där tystnadsplikt gäller. Migrationsverkets samarbetspartner Humanus medverkade inte till att stötta de personer som hade intresse och erfarenhet inom den gröna näringen.

Finansieringsplan:

Projektstöd, EU:s landsbygdsprogram	1 322 260
Studieförbundet Vuxenskolan	80 900
Hushållningssällskapet Väst	63 588
Västra Götalandsregionen	400 000
Vänerborgs kommun	66 512
Kommuner genom arbetsinsatser	62 000
Summa	1 995 260

Länsstyrelsen Västra Götaland

Landsbygdsavdelningen och Integrationsavdelningen är de två enheter som är berörda av projektet. Det bemötande som vi har mötts av har varit viktigt. En förtroendefull dialog med landsbygdsenheten har varit värdefull och pådrivande. Integrationsenheten har vid ett par tillfällen arrangerat konferenser, möten för kommunernas aktörer m.fl. Vid dessa konferenser hade det dock varit önskvärt att betänkandet ”Mångfald som möjlighet” hade fått ett större utrymme i syfte att stimulera till ett ökat engagemang när det gäller grön integration. Länsstyrelsen har även avlämnat ett remissvar om betänkandet till Jordbruksdepartementet.

Västra Götalandsregionen

Västra Götalands regionutveckling arbetar med mångfald som en tillgång inom tillväxtprogrammet, för att bidra till regionens utveckling. Syftet är att varje man och kvinna med utländsk bakgrund och dess kompetens skall tas tillvara. Regionen arbetar med olika verktyg som attitydpåverkan, individanpassad validering etc.

Aktuell är utvärderingsrapporten om projektet ” Mångfald som tillväxtfaktor”⁷ som är ett led i strävan att inspirera aktörer/delregionala partnerskap till ett aktivt mångfaldsarbete. ”Alla människor har frön till mångfald inom sig”.

Västra Götalandsregionen är huvudman för regionens sju naturbruksgymnasier. Regionen har dessutom startat en skola för målgruppen romer, där utbildning sker på romernas villkor och förutsättningar.

⁷ Mångfald ger mer Utvärderingsrapport 2008:05 Västra Götalandsregionen

Naturbruksgymnasierna

I Sverige har 10 000 ungdomar valt att studera vid ett naturbruksgymnasium. Elever med utrikes härkomst saknas. I det läge naturbruksgymnasierna befinner sig genom ett minskat underlag av 16-åringar och ett ökat antal friskolor är det angeläget att barn av utländsk härkomst får kunskap om naturbruksgymnasiernas program. Tyvärr finns en okunskap om naturbruksgymnasier och dess verksamhet bland såväl syokonsulenter som personer med utländsk härkomst. Vi vet att de som studerar på naturbruksgymnasierna i allmänhet har arbete när de tar studenten och slutar skolan. En information som är viktig att förmedla till föräldrar och dess mor- och farföräldrar från andra länder. Dingle Naturbruksgymnasium har fått förfrågan om att forma en utbildning för romer genom kontakter i projektet, samt en kortkurs om röjning i skogsbruket som projektet har inspirerat till.

SLU (Sveriges Lantbruksuniversitet)

Det pågår en dialog med SLU om att validera och ge en kompetensförsörjning till personer med icke svensk agronomexamen. Vår ambition är att kompetensförsörjning skall genomföras på SLU i Skara och Alnarp parallellt med praktik hos lantbrukare eller företag varvade med distansstudier. Vårt samhälle har inte råd att avstå från den agronomkompetens som innehas av Abbas från Irak, Heydy från Peru, Karim från Irak, Boris från Ryssland, Marzana från Polen och många flera.

Hushållningssällskapen

På Hushållningssällskapen finns få specialister verksamma av utländsk härkomst. Genom att arbeta med mångfald ökar medvetenheten på alla nivåer i organisationen. Medlemskåren skulle kunna få inspiration till nya verksamheter och kompetenser om även utrikesfödda var medlemmar. Matkonsulterna har genomfört aktiviteter och utbildningar i invandrartäta områden om hemlagad barnmat, konsumentinformation – vad finns i paketet, hälsoaktiviteter etc. Företagsrådgivare arbetar för att flera av utländsk härkomst skall ingå i nätverken. Kulturmiljöfrågor har visat sig vara en bra ingång där det har visat sig att personer med utländsk härkomst får minnesbilder från sitt hemland när man möter kulturmiljöer på landsbygden.

Hushållningssällskapen med sin spetskompetens och ofta med innovativa verksamheter borde ligga i framkant även när det gäller den gröna integrationen.

8. Projektets arbetssätt

Organisation

Styrgrupp

Bo Carlsson, ordförande
Kommunalråd, Vänersborgs kommun

Per- Anders Hultberg
Tanums kommun

Marie Sjövall;
Västra Götalandsregionen

Elisabeth Dahlin
Röda Korset
Ali al Egili
Imam, Åmål

Anna Sunesson
Studieförbundet Vuxenskolan

Marianne Barrljung
Hushållningssällskapet

Adjungerande;
Sanna Radhi och Johanna Lindström Hushållningssällskapet

Kompetensnätverk

Bertil Fryklind, Röda Korset
Kilian Svensson, Hushållningsgillet
Miriam Sannum, Studieförbundet Vuxenskolan
Peter Lundqvist, SLU
Ali Al Egill, Imam
Per-Anders Hultberg och Armando Jimenez, Tanums kommun
Monica Johannesson, Dals-Eds kommun
Torbjörn Svedung, Melleruds kommun

Projektsekreterare

Johanna Lindström, Hushållningssällskapet, Gunilla Adebahr, samt Madeleine Hartman, Bengtsfors kommun har varit projektsekreterare under var sin period.

Projektadministration

Yvonne Alin, Hushållningssällskapets administrativa enhet

***"Trots att jag som agronom ville arbeta med jordbruk, så stängdes dörren för mig när jag insåg att endast 2 % av Sveriges befolkning arbetade inom jord, skog eller fiske."
Numera arbetsförmedlare från Somalia***

9. Metoder

Pilotprojektet har i huvudsak använt sig av KIAB, kunskap, insikt, attityd och beteende.

1. Att sprida kunskap till majoritetsbefolkningen på landsbygden och till handläggare samt till utrikesfödda med erfarenheter från den gröna sektorn och landsbygdens övriga näringsliv.
2. Att dessa skall komma till insikt om de skilda världar vi lever och verkar i och vilka möjligheter det finns.
3. Att få tillstånd en förändrad attityd där man kan se vilka framgångsmöjligheter som finns för en snabbare och effektivare internationalisering på landsbygden.
4. Att förändra sitt beteende och räkna med utrikesfödda som en resurs och att inkludera dem i såväl vardags- som arbetsliv.

Pilotprojektet har valt att bygga allianser underifrån med olika aktörer.

Trepartnerskapet har varit en del av arbetet.

KIAB har skett genom uppsökande verksamhet, skapande av mötesplatser och arenor, nätverksbyggande, konferenser, seminarier, företagskontakter och besök, telefonrådgivning, informationsaktiviteter av olika slag drivit processer för intresse och kunskap om internationalisering på landsbygden.

Vi har genom möten och konkreta upplevelser tillsammans med andra människor uppnått nya kunskaper och insikter samt förändrade attityder och beteenden. Möten mellan människor med olika bakgrund är avgörande för att få förändringar tillstånd.

Sammanfattningsvis vill vi genom våra erfarenheter betona:

- Att arbeta med integration på landsbygden kräver mycket samarbete.
- Arbetskamraterna på landsbygdsavdelningen har inom sina respektive verksamhetsområden medverkat till att utrikesföddas kompetens och erfarenheter på ett naturligt sätt ingår i olika fokusområden kulturmiljö, småskalig livsmedelsförädling, byutveckling samt turism. Den förändring som har skett är att mångfald har integrerats och ingår i fokusområden.
- Kompetensnätverket har bidragit genom regelbundna samråd och kunskapsutbyten. I nätverket finns ett grundmurat engagemang, erfarenheter av integrationsarbete, tillgång till flera nätverk och en kampvilja, vilket har varit betydelsefullt under projektets med- och motgångar. Nätverket har skapat en fast grund byggd på kunskap och egna erfarenheter. Vilket har varit viktigt eftersom det handlar om frågor och värderingar vi är ovana vid att hantera.

- Sanna Radhi, agronom från Irak, praktiserade på Hushållningssällskapet under våren 2008. Sanna har medverkat till kunskapsöverföring och förståelse för utrikesfödda och vice versa. Vi insåg inte vid praktikperiodens början, vilket värde Sannas närvaro skulle få.
- Massmedia har spridit goda vibrationer, något vi är oerhört tacksamma för. De negativa skrivierna fick vi från helt annat håll och med rastiskt perspektiv ” Skall ni nu också förstöra den rena landsbygden.” Detta är ytterligare ett tydligt budskap för att få tillstånd en förändring.
- En person eller flera personer som är utrikesfödd och har kompetens om den gröna sektorn från ett annat land bör vara delaktiga för att öka trovärdigheten bland utrikesfödda, att vara förebild samt för att vara vägledare in i samhället och därmed påverka majoritetsbefolkningen.
- Den offentliga sektorn måste stödja näringsliv och ideell sektor som både kan och vill medverka till effektivare integration. Det är den offentliga sektorn som handhar samhällets resurser och formerar strukturerna. Ibland skulle man vilja ställa frågan: ”Vad är det värsta som kan hända om externa aktörer fick ett större inflytande?”

10. Resultat

Pilotprojektet har ökat kunskapen och incitamenten hos verksamhetsledare för LEADER, Projektverkstaden i norra Bohuslän, Rådhuset i Skara, Naturbruksgymnasier, handläggare, enskilda entreprenörer, projektledare med flera har fått stimulans för att initiera och delta i arbetet med att skapa tillväxt genom en mångkulturell landsbygd.

Projektledarens delaktighet i regeringens expertgrupp har inneburit möjlighet att påverka processer på nationell nivå, samt möjlighet att sprida erfarenheter från pilotprojektet. Hushållningssällskapets medlemmar har engagerat sig. Informations- och kunskapsaktiviteterna har varit många.

Invandrarguider

Här följer ett axplock av invandrarguidernas synpunkter och de olika roller man ser sig ha.

- Jag har haft fått mera kunskap för att våga driva integrationsfrågan politiskt i kommunen.
- Jag har större förståelse för dem som arbetar med introduktionen i kommunen.
- Jag har haft god nytta av mötena mellan utrikesfödda och svenskar.
- Jag har fått ett brett kontaktnätverk som har kunskap och som man kan stödja sig på.
- Jag kommer att erbjuda praktikplatser på mitt företag.
- Numera tar jag upp integration på landsbygden vid fikabordet och diskuterar med arbetskamrater.
- Jag som introduktionssamordnare har jag tidigare bara arbetat med tätortsnära företag, nu blir det förändring.
- Jag har haft god nytta av utbildningen och fick upp ögonen för många frågor som jag inte haft kunskap om tidigare.
- Nu vet jag vem som vet och har kunskap om mångfald och integration.
- Jag har börjat förstå hur hela asylprocessen fungerar.
- Det har varit lättare att knyta kontakter med utrikesfödda efter utbildningen, vilket jag också har gjort.
- Diskursen pågår på landsbygden.

Utrikesföddas kompetens

Sanna Radhi är numera anställd på Hushållningssällskapet och har genom sina kontakter och sin kunskap förmedlat värdefulla insikter till Hushållningssällskapet m.fl. Genom sitt nätverk har hon medverkat till att skapa kontakter med speciellt arabisktalande personer men även andra, intresserade av de gröna näringarna. Det är helt uppenbart att om inte Sanna hade varit delaktig hade vi haft betydligt svårare att uppnå trovärdighet. En ordlista har tagits fram med ord som berör den gröna näringen översatta från svenska till arabiska och vice versa. Orden är inte generella i samhället utan det är i huvudsak branschsvenska - avsedda för den gröna näringen.

Företagare som praktikvärdar

I rapporten har vi tidigare berört problematiken att landsbygdens företagare inte möter utrikesfödda i sin vardag. Vi har intervjuer ett 70-tal företagare på landsbygden om vilket intresse de har att utvecklas till praktikvärdar.

Jessica Birgersson från BYS, Biologisk Yrkehögskola i Skara har genom LIA-arbete (lärande i arbete) inventerat företagen. På detta sätt har 39 positiva företagare identifierats. Flertalet av dessa företagare är intresserade av att få en ledarskapsutbildning för att bli bättre ledare för utrikesfödda. Tyvärr så kan avståndet till vissa företagare vara ett hinder – eftersom närheten till bostadsort och praktikplats spelar roll för den enskilde. Om framtida verksamhet utvecklas till hela delregionen kan ytterligare praktikplatser användas för utrikesfödda.

Nätverksbyggande

Nya informella nätverk har skapats mellan och genom invandrarguiderna. Deltagarna har olika erfarenheter och kompetenser, företagare, integrationshandläggare, invandrare, engagerade föreningsmedlemmar etc.

Mötesplatser

I arbetet med att skapa en mötesplats i Dals-Ed har integrationssamordnaren, yrkesvägledaren för vuxenutbildningen, folkhälsosamordnaren har deltagit aktivt i förberedelsearbete och är delaktiga i genomförandet tillsammans med ideell sektor och näringsliv. .

Dessutom har politikerna gett sitt fulla stöd för den nystartade verksamheten.

Bygdens människor har träffats diskuterat och kommit fram till vad man avser med en mötesplats:

- En mötesplats för alla i hela kommunen
- Kontakt med nya människor och få nya vänner.
- Hjälp med saker man inte själv klarar av eller bidra med kunskap.
- Lära sig av varandra och från andra kulturer.
- Träffa arbetsgivare och arbetslösa i samhället för att ev. få jobb.
- Generationsöverskridande.
- Ev. utveckling av väntjänster.
- Aktörer och samarbetspartners.

Aktörer och samarbetspartners – nya samarbetsarenor

Syftet med pilotprojektet var att skapa en samarbetsarena i syfte att göra landsbygden mera attraktiv bl. a för den invandrade befolkningen. Vi har i pilotprojektet etablerat samarbete och/ eller kontakter med olika aktörer inom offentlig, privat och ideell sektor. Se nästa sida.

Offentlig sektor

Politiker/social/ introduktion/ komvux/
Vänersborg
Tanum
Åmål
Mellerud
Munkedal
Lysekil
Uddevalla
Trollhättan
Skövde
Skara
Bengtsfors
Dals-Ed
Falköping
Norrköping
Grästorp
Västarvet
Länsstyrelsen Västra Götaland
Västra Götalandsregionen
Västmanland
Skogsstyrelsen
Västsvenska Turistrådet
Riksantikvarieämbetet
Kronogården

Privat/ideell - Organisationer

Byalag
Hushållningssgillen
Röda Korset
Rädda barnen
4 H
Billingsfors för alla
Skog och Trä i Väst
Massmedia
Fågelvägen ek förening
Akademin för hållbar utveckling

Projekt – privat/ offentlig

Stadsjord
Främmande länders rätter
Grön affärsutveckling
Marknad söker odlare
Home Coming Year
LEADERs verksamhetsledare
Samt projekt utanför vregionen m.fl.

LRF nationellt
SanaNaturae ek förening
SPF
PRO
Skogssällskapet
Noaks Resurskooperativ ek för.
Coompanion
Fåravelsföreningen
Irakiska föreningen
Somaliska föreningen
Svenska Kyrkan
Bosniska föreningen
Missionskyrkan
Kvinnliga biodlare
Sociala ekonomins nätverk i Fyrbodalen
Noaks Resurskooperativ
Rotary

Utbildare/ offentlig – privat

Ljungkiles folkhögskola
Naturbruksgymnasierna
SLU Alnarp och Skara
Studieförbundet Vuxenskolan
Högskolan Väst
Forskningspartnerskapet IMHAd
Folkuniversitetet
Sensus
ABF
Internationella Företagarföreningen

Privat - Företagare

Lantbrukare och andra landsbygdsföretagare
Turismföretagare

Med ovanstående som grund har flera konkreta samarbetsarenor skapats. Underifrånperspektivet är viktigt för en ökad delaktighet, men lika viktigt är att påverka beslutsfattare och nationella aktörer som ex. Migrationsverk, Jordbruksdepartement, IFS, Hushållningssällskapens Förbund, Jordbruksdepartementet, SLU och Högskoleverket.

Utveckling av mötesplatser

Mötesplatsen i Dals Ed har startat och håller på att utvecklas. Initiativ har tagits för att komma vidare genom ett LEADER - samarbete i Dals-Ed. Mötesplatsen skall bli en del av näringslivsutveckling i bygden.

Möjlig finansiering: LEADER Dalsland – Årjäng

Kontaktperson: Monica Johannesson, Dals Ed

Utbildning i jordbruks- och trädgårdsskötsel för utrikesfödda

Två grupper av utrikesfödda har vardera utbildats under 14 dagar när det gäller jordbruk och trädgårdsskötsel, samt fått öva att köra traktor på Nuntorpsskolan.

Huvudfinansiär: EU:s landsbygdsprogram

Projektleddare : Christina Milén Jacobsson och Sanna Radhi

Grön integration – från jord till bord

Detta är ett kompetensprojekt för utrikesfödda som har kunskap om och intresse för landsbygdens verksamheter. I projektet ingår sex block; praktisk och teoretisk odling, praktik hos företagare, företagskunskap, grön svenska, anställningsbarhet samt data.

Huvudfinansiär är EU:s socialfond.

Samarbetspartners är bl. a Vänersborg, Trollhättan, Uddevalla, Grästorp, Vara och Mellerud kommuner, socialförvaltning, introduktion, Arbetsförmedlingen, Naturbruksgymnasiet, Folkuniversitet, Noaks resurskooperativ, Kronogården, Studieförbundet Vuxenskolan, Internationella företagarföreningen, Stiftelsen Nyföretagarcentrum, Företagare på landsbygden, SLU, Högskolan i Väst, Eidar Bostads AB, Coompanion.

Projektleddare: Christina Milén Jacobsson.

Förstudie: Att utveckla får- lamm och getbeståndet i Dalsland

Sverige importerar lammkött till ett värde av ½ miljard årligen. Utrikesfödda har andra måltidsvanor än svensken, för många utrikesfödda utgör lammköttet en viktig råvara.

Efter samråd med fårfarmare, hemslöjdskonsulent, konstnärer, mejeriföretagare, turistföretagare, politiker, livsmedelsförädlare, utrikesfödda med kompetens och intresse av området, politiker, företagare, rovdjursexpert finns ett förslag om att göra en förstudie om produktutveckling av lamm och getter. Processen pågår. Flera fokusområden är intressanta, olika aktörer inkl utrikesfödda bidrar med kunskaper och kompetens.

Huvudfinansiär: EU:s landsbygdsprogram

Kontaktperson: Karin Jochnick

Praktikvärdar – grön integration

Ett stort antal praktikvärdar har identifierats. Ingen eller enstaka personer har tidigare erbjudit praktikplats för vare sig svenskar eller utrikesfödda. Företagarna erbjuds en kompetensutveckling för att bli kvalificerade praktikvärdar och kunna erbjuda en trygg, säker och kvalitativ praktikplats. Detta kan bli en av framtidens nycklar för utrikesföddas försörjning på landsbygden.

Finansiärer: EU:s landsbygdsprogram och Västra Götalandsregionen

Projektleddare: Karin Jochnick

Affärsskapande seminarier

LRF nationellt och Hushållningssällskapet Väst avser att genomföra seminarier med befintliga företagare och utrikesfödda. Dessa nationella seminarier kommer att genomföras på 2 platser i landet varav i ett i delregionen ” Göteborgsregionen .

Finansiering: Landsbygdsnätverket.

Kontaktperson: Marianne Barrljung HS och Jenny Svensson, LRF

Invandrarguiderna

Dessa har en viktig roll som dörröppnare i olika sammanhang och kommer att göra olika insatser i sin vardag och även i samverkan med varandra.

Kompetensförsörjning och validering – av agronomer och hortonomer

I Sverige finns många agronomer med utbildning från andra länder och som är verksamma inom andra områden än inom sin profession. För att ta tillvara denna kompetens och få en aktiv och mera realistisk validering finns ett förslag till en förstudie i samverkan med Högskoleverket, SLU m fl.

Ambitionen är att få en kvalitetssäkrad validering samt en kompetensförsörjning anpassad till svenska villkor såsom livsmedelsgäststiftning, djurskydd, ekologisk produktion etc.

Hushållningssällskapets Förbund har ansökt medel till en förstudie vars syfte är att skapa en metod.

Huvudfinansiär: Det nationella landsbygdsprogrammet

Kontaktperson: Åke Clason, Hushållningssällskapets Förbund

Konferens

En dialog pågår i Projektverkstaden i Norra Bohuslän i vilken ett antal organisationer som skogsstyrelsen, länsstyrelsen, kommuner, Dingle Naturbruksgymnasium, Hushållningssällskapet m.fl. ingår. En ambition finns att under hösten 2009 genomföra en konferens under temat Integration på landsbygden.

Kontaktperson: Projektverkstaden i Norra Bohuslän genom Christina Milén Jacobsson.

Interreg Östfold /Fyrbodal

Här finns en idé som inte är klar, men där Sana Natuare är en viktig partner i Sverige och Fylkesmannen i Norge. Avsikten är att verka för att lantbruksföretagare skall bli en resurs i introduktionen av flyktingar.. I Östfold finns erfarenheter där lantbrukare genom projektet ” Inn på tunet ” tar emot flyktingar.

Norrmännen kommer att få ta del av våra erfarenheter genom projektledarens medverkan under oktober.

Kontaktperson: Eiwor Backelund, Sana Naturae ekonomisk förening/ Marianne Barrljung.

Utvecklingsarbete i Göteborgsregionen

Hushållningssällskapet har fått en förfrågan att fungera som motor där en lokal odlare och entreprenör av utländsk härkomst vill utveckla en verksamhet i Göteborgsregionen.

Kontaktperson: Marianne Barrljung

Kungliga skogs och lantbruksakademin (KSLA)

kommer i samverkan med landsbygdsnätverket att arrangera en nationell integrationskonferens om lokal internationalisering under våren 2010.

Tillgång till mark att odla på

Ett första steg har tagits för att i regionen finna praktiska och enkla samverkanslösningar när det gäller att skaffa mark att odla på för utrikesfödda.

Mätbara resultat och indikatorer

	MÅL			RESULTAT		
Temaindikatorer	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	totalt
Antal företag/ organisationer i aktiv. Kring förändring av attityder till andra kulturer	15	15	30			45
Antal kvinnor och män som deltagit i aktiviteter kring förändring av attityder till andra kulturer	100	100	200	320	480	800
Antal samverkansformer för ökad etnisk mångfald			5			7-8
Utbildning av invandrarguider	12	10	22	21	15	36
Invandrare som får kontakt med landsbygdens närings- och föreningsliv	40	60	100	25	35	60
Företag på landsbygden som erbjuder praktikplatser			20			39
Utveckling av mötesplatser för svenskar och utrikesfödda (ytterligare två är på gång.)			2			2
Arbetsstillfällen	1	1	2			1
Nya företag	1	1	2			

11. Diskussion, slutsatser och rekommendationer

Hur når man utrikesfödda?

För den oinvidde är det svårt att tolka vad som avses när man pratar om flykting, nyanländ, flyktinganhörig, invandrare, utrikesfödda, introduktion, asylsökande, flyktingmottagning, integration etc. Ordvalet har ofta en koppling till samhällets ersättningssystem. System som i allmänhet lever sina egna liv med egna strukturer.

De utrikesfödda som inte har försörjning via eget eller anhörigs arbete eller företagande får försörjningsstöd från den kommun man bor i. ”En enskild kommun kan inte alltid erbjuda det stöd som en nyanländ kan behöva, trots detta har inte det gränsöverskridande arbetet hunnit så långt. Insikten om samarbete är ett viktigt incitament för att utveckla samarbete.”⁸

Målgruppen är svår att nå eftersom de är mer eller mindre uppbundna av olika system och strukturer socialförvaltning, introduktionen, SFI, Arbetsmarknadsenheten, Arbetsförmedlingen, KOMVUX, Migrationsverket, Humanus m.fl. Men det är här de finns eller via föreningar, eller på de egna mötesplatserna.

Är det så att de system som skulle förenkla och garantera rättvisa i stället blir ett hinder och skapar minimal flexibilitet för att möta företagare och arbetsliv?

Finansiell kris – ökat entreprenörskap på landsbygden?

Den finansiella krisen kan vara den utlösande faktorn för ökat entreprenörskap bland utrikesfödda på landsbygden.

”En förklaring är storföretagens minskade betydelse för jobbskapandet och tillväxten i ekonomin, som istället tillskrivs småföretagen. Åtgärder vidtas för att skapa ett gott entreprenörsklimat som medger goda förutsättningar för såväl nya företag som tillväxt i befintliga små och medelstora företag. Det anses också viktigt att hela befolkningen upplever eget företagande som ett gott alternativ till en anställning.”⁹

Flera företag behövs på landsbygden startade av utrikesfödda¹⁰

- Småföretagen får allt större betydelse för sysselsättningen och tillväxten i svensk ekonomi. En betydande del av företagen startas och drivs av personer födda utomlands. Drygt vart tionde företag drivs och 13 procent av de nya företagen startas av en utlandsfödd person, men inte på landsbygden.
- Antalet utlandsfödda företagare uppgår till 54 000. Majoriteten är män, 38 000. Det finns alltså 16 000 utlandsfödda kvinnor som är företagare. Det årliga tillskottet är drygt 7 500 nya företag.

Likheter mellan småföretagare födda utomlands och företagare födda i Sverige är större än skillnaderna, men skillnader finns:

- De utlandsfödda driver oftare sina företag som enskild firma - svenskfödda småföretagare i aktieföretagsform.

⁸ Integration – en beskrivning av läget i Sverige; rapport SCB 2008

⁹ Rapport om invandrares företagande Nutek 2007

¹⁰ Invandrares företagande - Nutek december 2008

- De svenskfödda driver något större företag med avseende på antal anställda.
- Utlandsfödda företagare är mer välutbildade än svenskfödda företagare.
- Utlandsfödda verkar oftare inom ”handel, hotell och restaurang” och i storstadslänen - Svenskfödda företagare leder oftare företag inom ”tillverkning” och ”byggverksamhet” och är mer jämnt fördelade över landet.
- Utlandsfödda verkar oftare på en lokal och närmarknad.
- Utlandsfödda har större risk att bli nekade lån än svenskfödda.

I nuläget är markpriserna mycket höga både för arrende och vid köp av fastigheter vilket minimerar förutsättningarna att driva eget lantbruk. Gårdar slås samman till större enheter. En del fastigheter som skulle kunna vara en resurs för företagande ägs av dödsbon eller används som fritidshus för familjen en eller några veckor årligen. Detta i kombination med avsaknad av branschnätverk, samt svårigheter att få banklån gör det svårt att starta företag inom primärproduktionen.

Tre generella skäl för utrikesfödda att starta företag

- Att få arbeta självständigt är den starkaste drivkraften för företagsstart bland utlandsfödda.
- Förverkliga sina idéer.
- Ett alternativ istället för att vara arbetslös.

***”Man behöver jobba inom jordbruk 5-10 år för att vara säker på koderna – först då kan man starta eget.”
Fd. lantbrukare från Sydamerika***

Hur reagerar vi på dem som avviker?

När och hur reagerar vi? Hjälper vi till att lotsa vidare? Är det möjligt att tänka nytt och reflektera över det avvikande som något positivt och inte som ett hinder eller ett problem.

Negativt

Talar svenska med brytning
Saknar svensk arbetslivserfarenheter
Saknar svensk social kompetens
Personen är passiv, saknar arbete

Positivt

Kan ett språk till
Har internationell erfarenhet
Kan föra sig i flera kulturer
En initiativrik person som har tagit sig till ett nytt land

”Lika barn leka bäst, men olika barn skapar nya lekar.”

Val av bostadsort - kärnfamiljens inflytande

Kärnfamiljen ser olika ut för personer från olika länder, ett exempel är somalier vars kärnfamilj består av de egna barnen, egna far- och morföräldrar samt deras syskon och deras barn. Man har ansvar för alla dessa livet ut.

Hur förändras utrikesföddas sociala mönster efter ankomsten till Sverige? Hur splittrad blir kärnfamiljen? På vilket sätt kommer utrikesfödda i Sverige att förändra sitt umgängessätt och det traditionella skyddsnätet? Vem är det som bestämmer i kärnfamiljen? I en del kulturer gifter man sig vid mycket unga år, på indikationer från familjen. Äldermannen i familjen har makten och har ett stort inflytande i de nygiftas liv. Den äldre generationen behåller makten. De yngre bor i symbios med den äldre generationen. Vilket innebär att den äldre generationen styr valet av bostadsort. Den patriarkaliska strukturen är stark. En somalisk kvinna är underställd mannen hemma, men i Sverige, utanför hemmet är hon likställd med männen.

Det europeiska giftermålsmönstret innebär att gifter man sig sent, skaffar få barn, och satsar på karriär och ett bra jobb.¹¹ Det nygifta paret har makten. Den äldre generationen har ett begränsat inflytande över den nya kärnfamiljen och dess leverne. Man har en stor rörlighet och väljer bostadsort bland annat efter tillgång till attraktiva arbeten.

Vilken betydelse har detta för utrikesföddas val av bostad? Är det möjligt att vid ankomsten bosätta sig på en annan ort än i närheten av sin släkt/ kärnfamilj? Går det att aktivt arbeta för att finna innovativa personer som är villiga att bosätta sig på landsbygden trots att kärnfamiljen bor i staden? I Västra Götaland har Göteborgs Stad ett stort ansvar för migrationen eftersom 35 % av de nyanlända i Västra Götaland väljer att bosätta sig här. Få nyanlända hamnar i landsbygds-kommunerna. Det kan vara värt att reflektera över den befolkningsökning och näringslivsutveckling som landsbygden kan få om satsningar på utrikesfödda görs. En målgrupp som måste vara delaktiga i en sådan process, med hänvisning till den tidigare diskussionen, är mor- och far-föräldrar.

”Det är särskilt personer från gamla EU-länder eller personer från de nordiska länderna som har invandrat till den svenska landsbygden. Medan invandring från de nya EU-länderna framförallt bosätter sig i Stockholmsregionen eller i södra Sverige.”¹²

”Kommer dom hit, får dom lära sig hur det skall vara.”

Svårigheter och utvecklingsmöjligheter

Under 2008 gav Migrationsverket färre permanenta uppehållstillstånd till flyktingar och flykting-anhöriga från 26 105 personer under 2007 till 21 902 för 2008. ¹³ vilket är 4 203 färre flyktingar och flyktinganhöriga som har fått PUT.

- Det personliga engagemanget, förmåga till flexibla lösningar med individen i centrum har stor betydelse för resultatet av introduktionen. Variationerna är stora. I landsbygds-kommunerna har man ofta tillgång till ett brett lokalt nätverk och samverkar tvärssektoriellt.
- Vissa landsbygdskommuner glömmer själva bort att landsbygden är en viktig utvecklings-arena för utrikesfödda!
- Det är svårt att hantera att utrikesfödda är inplacerade i olika stuprör. Migrationsverk, kommunens introduktionsprogram, socialförvaltning, Arbetsförmedling, jobb- och utvecklingsgaranti, CSN, AME, vuxenutbildning, korta vägen etc. – var och en har sin modell och sina system som är svårgreppbara för en företagare eller annan aktör. Hur skall man på ett enkelt sätt kommunicera med utrikesfödda som representerar de gröna näringarna?
- Några kommuner bygger upp interna verksamheter istället för att skaffa praktikjobb hos företagare. Alla som kan bör lämna en trygg AME - värld för att snabbare komma in på arbetslinjen hos företagare. Dessa kan då dra fördel av anställningsstöd igenom instegsjobben vilka vänder sig till dem som har fått uppehållstillstånd inom de senaste 36 månaderna och där arbetsgivaren via AF erbjuds 75 % bidrag av lönekostnaden
- I betänkandet ”Mångfald som möjlighet” finns ett förslag om grön lots, för att snabbare ta tillvara kompetens. Detta är en metod som Hushållningssällskapet gärna skulle vilja tillämpa inom exempelvis Fyrbodal och i Göteborgsregionen för att utveckla de gröna näringarna

¹¹ Britt Liljewall, docent Göteborgs Universitet och Högskolan i Skövde

¹² Glesbygdens årsrapport 2008

¹³ www.migrationsverket.se

- Viktiga kunskaper och erfarenheter är praktik och näringslivskontakter, grön svenska, samhällsinformation, konsument- och hälsoinformation, företagande och individuell utbildning anpassad för var och en.
- Företagarna är i behov av kompetens för att bli skickliga praktikvärdar och ledare. Eftersom många är ensamföretagare har man ingen vana vid av att vara arbetsledare och chef, i synnerhet inte till personer från andra kulturer.
- Det är en angelägen uppgift för att politiker och andra beslutsfattare att verka för att internationaliseringen på landsbygden blir en näringslivsfråga.
- Turistentreprenörer på landsbygden saknar utrikesfödda som kunder på sina anläggningar. Vilka metoder krävs då för att landsbygdsturismen skall attrahera utrikesfödda? Finska är Sveriges andra vanligaste språk och arabiska det tredje största språket, trots det saknas turistinfo på både finska och arabiska.
- Transporter, resor, körkort- infrastrukturen till landsbygdens företagare är ett problem för utrikesfödda utan bil och körkort. Alternativa lösningar behöver introduceras. Okonventionella lösningar skapas med körtillstånd för socialkooperativ, eller kanske finna rätt person inom jobb- och utvecklingsgarantin. .
- Vi har inte lyckats med att engagera Kommunalförbundet Fyrbodal i en kommunöverskridande samverkan, även om pilotprojektet har fokus på näringslivsutveckling. Men vi är övertygade om att Kommunalförbundet Sjuhärad, som redan är starkt engagerade i integrationsfrågorna, kan komma att fungera som en positiv förebild.
- Ökat engagemang och kunskap om de gröna näringarna och landsbygdens näringsliv behövs i samhället. Ett särskilt utbildningsprogram för detta bör tas fram till dem som möter de utrikesfödda. Tjänstemän på Arbetsförmedlingen kommer troligtvis att ansvara för det första mötet med personer som kommer till Sverige från och med den 1 dec 2010. Enligt den lagrådsremiss som lades september 2009. .
- Arbetslivspraktik och SFI bör ske samtidigt för att påskynda inlärningsprocessen. Utrikesfödda som är intresserade av eller har erfarenhet från den gröna sektorn bör erbjudas undervisning i Grön svenska parallellt med företagspraktik. Statskontoret föreslår även att kommunerna skall tillhandahålla flexibla undervisningsformer. Hushållningssällskapet initierar i ett socialfondsprojekt, ett kompetensarbete, i vilket både praktik och grön svenska ingår. Projektet bygger på övertygelsen att de som har ”grön” bakgrund kan praktisera samtidigt med svenskstudier får en ökad motivation och kunskap om landsbygden, bättre språkträning och insikt om de sociala koderna.
- Vi vet att kontakter och nätverk är grunden för anställning inom den gröna näringen. Arbetsgivare har svårt att finna arbetskraft bland utrikesfödda boende i Sverige. Därför kan det vara viktigt att utrikesfödda synliggörs via en grön branschorganisation, gärna via en befintlig organisation som tar tillvara utrikesföddas kompetens.
- Utbytet – stad och land – behöver utvecklas inte minst med tanke på att en stor andel av utrikesfödda bor i de största städerna. Tätortsnära verksamheter kommer att spela roll.
- Obligatorisk samhällsinformation och studiebesök till landsbygden under asyltiden samt för nyanlända redan under introduktionen är centralt. Ju snabbare man upptäcker landsbygden som arbetsarena ju större möjlighet är det att man kommer åter.

Egna eller andras val

En flykting och en introduktionshandläggare i länet berättade om ett framgångsrikt projekt, i vilket 20-talet lantarbetare ingick, men handläggarna menade att lantarbetare arbetar annorlunda i andra länder därför har dessa erfarenheter inget värde. Dessutom var arbetsförmedlingen felinformerad genom att uttrycka att det inte fanns jobb eller möjligheter till praktik inom den areella näringen.

Den offentliga sektorn behöver öka sina kunskaper om landsbygden och dess företagande för att kunna ge adekvat information och råd till sina klienter.

Under portalen www.gronajobb.se, fanns under 2008 mer än 8.000 gröna jobb utannonserade.

***”Du måste lära dig svenska för att få kunskap om samhället och få ett jobb!
Men jag har ju skänkt Sverige fem söner!”***

Kunskap och vilja till förändring?

Kommuner och offentlig sektor har resurser, erfarenhet och kunskap om integrationsarbetet. Politikernas vilja att driva integrationsfrågorna varierar. Många ser utrikesfödda som en utvecklingsbar resurs, andra som ett socialt problem. Arbetssätten i kommunerna är också olika, liksom kunskapen om vad som pågår i kommunen. Ett kommunalråd var inte medvetet om att kommunens introduktionsenhet deltog i projektet och att kommunen är en resurs och haft fördel av projektet.

Sam Yildirim¹⁴, förmedlade på tidigt stadium upplevelsen av den s.k. ”Helvetestrappan” som utrikesfödda måste passera, vilket innebär att man börjar längst ner på trappan och får gå genom hela sociala systemet innan man är aktuell för jobb. Istället bör introduktionen ligga inom näringslivsenheten som dagligen arbetar med näringslivsutveckling alternativt en näringslivsinriktad socialförvaltning.

”Inte visste jag att det fanns så mycket kunskap om odling hos utrikesfödda.”

– Svensk företagare

Det är uppenbart att landsbygden och de areella näringarna inte varit aktuella vid alla kommuners, och andra aktörers, integrationsarbete. Projektet hade ambitionen att hela Fyrbodals kommun skulle delta i utvecklingsarbetet. Tyvärr blev det inte så, eftersom motargumenten var många. ”Vi arbetar endast med tätortsnära företag”, eller att projektet hade fokus på landsbygdsutveckling och inte på invandrare. Kommunalförbundet menade att integration låg utanför deras uppdrag. Man hänvisade i stället till LEADER, som i praktiken hade inneburit 5 områden med fem olika delprojekt. Andra såg svårigheter med att samordna med kommunernas eget integrationsarbete. En del avstod från att besvara ansökan. Frågan var inte högprioriterad, trots att landsbygden och de gröna näringarna i Västra Götaland har stor betydelse för det hållbara samhället.

”Tolerans och mångfald spelar en viktig roll för kreativitet, tillväxt och teknikutveckling.”

¹⁴ Sam Yildirim, utvecklingsledare Länsstyrelsen i Stockholm län

12. Framtiden

Just nu, hösten 2009, har en lagrådsremiss presenterats av Integrations- och Jämställdhetsdepartementet. I den finns stora förändringar att se framemot vilka beräknas träda i kraft den 1 december 2010. I den föreslås Arbetsförmedlingen få ett övergripande ansvar redan vid ankomsten till Sverige.

Det är vår förhoppning att landsbygden och dess näringsliv kommer att beaktas i det arbetet med exempelvis grön lots, informationsinsatser, nya metoder för att ta sig till landsbygdsföretagare, finansieringsfrågor men också modeller så att utrikesfödda skall kunna ha egen odling.

Landsbygden har börjat det långsiktiga förändringsarbetet för att leverera nya tjänster, produkter och upplevelser genom att utrikesföddas kompetens tas tillvara. Invandringen är attraktiv för landsbygden inte minst genom att nära 50 % av dem som fick asyl 2008 var under 18 år. Glesbygdsverket har tidigare konstaterat att integrationen är snabbare och effektivare på landsbygden.

För att lyckas krävs kreativa lösningar, engagemang och samarbete från samhället, näringslivet och ideell sektor.

Stad och land måste mötas - båda har resurser att erbjuda varandra.

EU:s landsbygdsprogram är ett bra redskap och resurs i det fortsatta förändringsarbetet. Ett fortsatt närmande till storstadsregionerna är nödvändigt. Stad och land har båda resurser att erbjuda varandra.

Betydelsen och värdet av den enskilda människans vilja att medverka till förändring kan inte överskattas för en lokal internationalisering på landsbygden.

Bilagor

Reflektioner från Magnus Ljung på SLU

"Man skall inte underskatta vad en liten grupp människor kan åstadkomma – ingen stor förändring har startat på något annat sätt"

Tillskrivet Margaret Mead

Reflektioner kring pilotprojektet "Grön integration – på landsbygden"

Utgångspunkter

Citatet ovan har tillskrivits antropologen Margaret Mead. Att arbeta med en ny fråga eller att föra in ett nytt perspektiv i samhället kräver ett stort engagemang, kunskap och uthållighet. Men inte sällan misströstar man och upplever att motkrafterna är alltför starka. Det är i en sådan situation citatet fyller en funktion. Någonstans måste vi börja och tillsammans kan vi faktiskt åstadkomma reella förändringar. I mångt och mycket är det detta som pilotprojektet "Grön integration – på landsbygden" har åstadkommit. Man har inlett en förändringsprocess.

Att åstadkomma förändring inom ramen för existerande samhällsstrukturer är alltid en utmaning. Även om en utvecklingsväg generellt ses som positiv är det inte ovanligt att vi är "inlåsta" i traditioner, befästa relationer och organisatoriska strukturer. Pilotprojektet "Grön integration – på landsbygden" reflekterar tydligt dessa utmaningar. Å ena sidan är ambitionerna önskvärda, å andra sidan handlar det om att delvis föra in ett nytt perspektiv, ett nytt arbetssätt och nya aktiviteter. Det handlar också om att skapa arenor och samverkan mellan aktörer som tidigare inte samarbetat. I en sådan situation är sällan förändringsprocessen vare sig förutsägbar eller särskilt rak.

I det nu genomförda projektet har det funnits en stark medvetenhet om ovan nämnda utmaningar. Man har goda argument för behovet av projektet och dess mål och man har också redan i formuleringen av syftet med pilotprojektet påpekat behovet av att skapa en plattform för samverkan. Man vill lägga en grund för ett framtida, mer institutionaliserat arbete.

I denna bilaga ges några generella kommentarer för att belysa de möjligheter och svårigheter som forskning och praktik visat ofta uppkommer i nya satsningar av motsvarande slag.

Magnus Ljung, statskonsulent och forskare

Postadress: Box 234, 532 23 Skara

Besöksadress: Malmgatan 10

Telefon: 0511-67117

Mobil: 070-3387117

E-post: magnus.ljung@omv.slu.se

Webb: <http://www.slu.se/sol>

Måluppfyllelse

Att skapa bättre förutsättningar för samverkan, att möjliggöra för invandrare att bosätta sig och livnära sig på landsbygden och att ta tillvara deras kompetens är var för sig stora utmaningar. Tillsammans skapar de tre övergripande ambitionerna dock en logisk helhet: Genom bättre samverkan kan vi möjliggöra för invandrare att leva och få sin utkomst på landsbygden och därmed ta tillvara deras kompetens.

I pilotprojektet har man lyckats etablera nya samarbetsarenor. Ett samverkansperspektiv har varit vägledande för de aktiviteter som genomförts, något som också återspeglas i projektets formella organisation. De plattformar för framtida samverkan som man önskade skapa är i liten skala testade. Men man har lärt av sin erfarenhet, vilket kommer vara av stor betydelse inför framtiden. Därmed inte sagt att samtliga de arenor som sannolikt behövs är etablerade eller ens testade, något som jag återkommer till.

Det är svårare att uttala sig om i vilken mån tagna initiativ lett till bättre möjligheter för deltagarna att leva och få sin utkomst på landsbygden på längre sikt. Oavsett så är de konkreta aktiviteter som genomförts och samarbeten som initierats konkreta framsteg. Svårast är det dock att, utifrån materialet, dra några slutsatser om i vilken utsträckning deltagarnas kompetens tagits tillvara på ett relevant sätt i själva projektet. Det aktiva deltagandet från många invandrare och de konkreta resultaten (t ex försäljning av odlade produkter) bör dock förstås som ett exempel på tillvaratagande av kompetens (dvs förmågan att använda sin kunskap i handling).

Komplexa utmaningar och nya behov

Det finns ett växande behov i samhället av att utveckla effektivare sätt att både utveckla och ta tillvara människors olika kompetenser. Lika viktigt är det att effektivisera policyimplementeringsprocesserna i samhället. Tidsspannet från det att generella politiska ambitioner är implementerade på lokal nivå och även accepterade inom existerande organisatoriska strukturer är ofta väldigt lång.

Pilotprojektet har, som så många andra projekt genom historien, stött på det motstånd som etablerade strukturer och rutiner åstadkommer. Centrala aktörer har inte deltagit aktivt i arbetet eller så har de inte valt att bidra med sin kompetens eller erfarenhet. Skälen till detta är, utifrån materialet, svårt att uttala sig om, men ofta handlar det om sådana grundläggande fenomen som makt, kontrollbehov, mandat och/eller upplevd tidsbrist. Inför nästa steg är det viktigt att starkare engagera ett antal av de aktörer som hittills haft en mer perifer roll för att projektets övergripande syfte till fullo skall kunna realiseras. Här finns därför ett behov att bygga en framtida samverkanspotential mellan centrala aktörer. Ett förarbete som tar tid och som sällan är enkelt att finansiera.

”Stuprörskulturen” som genomsyrar hela samhället har fördelar när vi har att hantera disciplinära och starkt avgränsade frågeställningar, men blir oftast ett stort hinder när komplexa eller nya utmaningar skall hanteras. ”Stuprören” skapar kommunikativ friktion, oklar ansvarsfördelning (till och med ansvarsförskjutning) och en tendens att sitta fast i existerande strukturer. Sammantaget bidrar detta till att nya initiativ får svårt att etablera sig. Samverkan blir i regel enda sättet att ta sig förbi sådana strukturella hinder.

Varför samverkan är så viktigt, men så svårt?

Pilotprojektet har haft samverkansperspektivet som utgångspunkt och arbetsmetod. Och med framgång. Inom projektet har det funnits engagerade och kompetenta personer som på olika sätt kompletterat varandra. Det har skapat ett driv och en entusiasm som till stora delar smittat av sig. Att samverka – där vi tillsammans hanterar gemensamma utmaningar – kräver i alla fall initialt att det finns pådrivande krafter och initiativtagare. Här verkar projektet alltså ha lyckat skapa en lämplig mix av kompetenser.

Samtidigt finns det en risk att ansvarsfördelningen i en samverkansprocess stannar vid att de som tog initiativet får göra lejonparten av jobbet även i framtiden. Samverkan handlar

ju om att varje aktör tar ansvar för sin del utifrån sitt mandat och möjlighet. Att ha etablerat många samarbeten från en projektledning behöver inte således innebära att projektet som helhet har etablerat hållbara samarbeten. På sikt handlar samverkansprocesser alltid om att skapa nätverk där alla ser och förstår sin roll i relation till helheten. Det är tveksamt om man i denna pilotsatsning nått så långt ännu.

Man kan hävda att det finns åtminstone tre starka argument för samverkan:

- Kunskapsargumentet – vi måste både tänka och handla annorlunda, något som inte kommer att ske utan ny kunskap vilket i sin tur förutsätter lärande och ökad kommunikation mellan aktörer
- Effektivitetsargumentet – framgångsrika kommunikativa insatser är själva kärnan i effektiv implementering av nya policys, dvs att få aktörer att känna ägarskap och engagemang i den beslutade politiken
- Demokratiargumentet – genom att skapa ökade möjligheter för människor att löpande delta i diskussioner om mål och medel för samhällsarbetet så kommer också grundläggande demokratiska ideal att kunna förverkligas

Utmaningen är att utveckla arbetssätt som gör att de ovan nämnda kommunikativa ambitionerna kan realiseras samtidigt (generera kunskap, öka effektivitet och stärka demokratin). Detta förutsätter i sin tur ett strategiskt tänkande när det gäller arbetets organisering, planering och genomförande. I projektet har kunskap genererats och arbetet skett på ett så demokratiskt sätt som varit möjligt. Om man ser projektet som ett försök att implementera en ny policy, så återspeglas mycket av de problem som finns med att etablera nya, tvärinstitutionella verksamheter (som ovan antytts).

Samverkan är särskilt viktigt när aktörerna vill samla resurser för handlingskraft, vidga perspektiv och se nya möjligheter, bygga kapacitet för framtiden, sprida ansvarstagande, möjliggöra ett aktivt lärande (kunskapshöjning), nå beslutseffektivitet (utveckling och förankring sker parallellt), samt ökad resultateffektivitet (måluppfyllelse). Därför är det problematiskt när centrala aktörer – som definitivt kommer att ha en central funktion i framtiden – inte engagerar sig på det sätt som möjliggör att projektets potential nås. Här behövs större frihetsgrader, genom bättre förankring i nyckelorganisationerna, i framtiden.

I en samverkansprocess fördelas idealt både makt och ansvar mellan de olika parterna rättvist. Man söker skapa ett ägarskap av både process och resultat. Detta bidrar till att åtagandena för faktiskt genomförande av de konkreta handlingsalternativ som utvecklas i samverkansprocessen ökar. Därför bör heller inte en samverkansprocess ses som avslutad bara för att interaktionen minskar i omfattning. Samverkan fortsätter i gemensam handling, dvs i de enskilda aktörernas åtgärder som sammantaget bidrar till att de gemensamma målen nås. Sannolikt har detta redan skett, men ytterligare kraft och resurser måste in för att det skall bli en fortsättning på lång sikt.

Strategier

I praktiken finns det ett antal strategier att använda sig av när nya policyinstrument skall utvecklas och implementeras (m.a.o., grön integration kan ses som ett policyinstrument inom ramen för bl a integrations- och landsbygdsutvecklingspolitiken). Man kan välja att åstadkomma detta genom att arbeta steg-för-steg, dvs göra små justeringar inom ramen för etablerade strukturer och metoder. Motsatsen är att riva befintliga strukturer och börja arbeta på ett helt nytt sätt. En tredje variant kan liknas vid en 'by-pass'. Det handlar om att vid sidan om, men med stora frihetsgrader, få utveckla och testa ett nytt arbetssätt. Pilotprojektet bör ses som en slags 'by-pass', men där man har haft problem att få de frihetsgrader som krävts för att verkligen kunna dra lärdomar som gör att en uppskalning (spridning) av satsningen förenklas. Det är svårt att i dagsläget uttala sig om huruvida de policyinstrument (metoder) som utvecklats och testats fungerar inom ramen för en generell politik. Men sannolikt skulle mycket kunna implementeras på bred front bara frihetsgraderna i arbetet ökades (finansiellt, mandat, samsyn, etc.).

Avslutande ord

Den analys av möjliggörare och strukturella hinder, samt åtgärdsförslag som lämnas i slutrapporten är viktiga och kommer, om de tas på allvar, att förbättra möjligheterna för grön integration i framtiden. Som komplement till detta vill jag tillägga behovet av att ta tillvara gjorda erfarenheter och kanske backa ett steg i processen och ställa sig frågan: Hur kan vi bygga samverkanspotential för framtiden? De aktörer som inte än förstår värdet eller betydelse av att engagera sig eller delta kommer inte att göra det genom att samma argument används en gång till. De behöver engageras på ett nytt sätt. Här behövs en hel del ytterligare arbete och nytänkande.

Ofta faller inte goda ambitioner på att aktörer inte håller med om behoven. Istället handlar det om kunskapsbrist vad gäller vad som är möjligt. Att vara den som öppnar upp ögonen och förmår se bortom det vi idag har och vilka vi idag är, kommer att även fortsättningsvis vara en viktig funktion för pilotprojektets ledning. I denna viktiga roll kan jag bara önska lycka till!

Magnus Ljung, PhD

Statkonsulent i rådgivning

Forskare i miljökommunikation